

Wiktor P. Matysiak

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA ZOBOWIĄZANIA SPÓŁKI PARTNERSKIEJ

1. Wprowadzenie

Spółka partnerska jest jednym z dwóch nowych typów spółek osobowych wprowadzonych do polskiego porządku prawnego przez kodeks spółek handlowych. Jakkolwiek ta forma prawna spółki została przewidziana wyłącznie dla określonych grup zawodowych, czteroletni okres obowiązywania k.s.h. wskazuje, iż spotkała się ona z życzliwym przyjęciem ze strony uczestników obrotu gospodarczego¹. Należy podkreślić, iż upowszechnienie spółki partnerskiej jest przede wszystkim spowodowane wprowadzeniem szczególnych reguł odpowiedzialności partnerów za jej zobowiązania, mających zminimalizować ryzyko związane z wykonywaniem wolnego zawodu. Korzystając z okazji, jaką jest wydanie opracowania poświęconego prawu spółek Słowacji i Polski, celowe jest zatem przedstawienie węzłowych zagadnień związanych z zasadami odpowiedzialności za zobowiązania spółki partnerskiej.

2. Ogólna charakterystyka spółki partnerskiej

Zgodnie z treścią art. 86 § 1 k.s.h. spółka partnerska jest spółką osobową, utworzoną przez wspólników (partnerów) w celu wykonywania wolnego zawodu w spółce prowadzącej przedsiębiorstwo pod własną firmą². Należy

¹ Jak wskazuje M. Aślanowicz do 31 grudnia 2002 r. w Polsce utworzono 418 spółek partnerskich. Por. M. Aślanowicz, *Spółka partnerska*, Warszawa 2004, s. 12.

² Zgodnie z treścią art. 86 § 2 k.s.h. spółka partnerska może być utworzona w celu wykonywania nie tylko jednego wolnego zawodu. Dopuszczalność tworzenia interdyscyplinarnych spółek partnerskich doznaje jednak ograniczenia z uwagi na treść poszczególnych ustaw

podkreślić, iż wskazany powyżej cel spółki nie jest wystarczającym wyróżnikiem spółki partnerskiej, albowiem także spółka jawna i komandytowa mogą być utworzone w tym celu. Dokonując jednak wykładni *a contrario* art. 86 § 1 k.s.h. możemy wskazać, iż ustawodawca wykluczył możliwość utworzenia spółki partnerskiej w innym celu niż wykonywanie wolnego zawodu i w tym przejawia się m. in. specyfika tej formy prawnej spółki.

Konsekwencją powyższego jest, iż spółka partnerska może być utworzona wyłącznie przez osoby mające szczególne kwalifikacje podmiotowe. Po pierwsze, może być ona utworzona jedynie przez osoby fizyczne³. Po drugie, jej partnerami mogą być tylko osoby wykonujące jeden z wolnych zawodów wymienionych w treści ustawy. Zgodnie z treścią art. 88 k.s.h. spółka partnerska może być utworzona wyłącznie przez osoby uprawnione do wykonywania zawodów: adwokata, aptekarza, architekta, biegłego rewidenta, brokera ubezpieczeniowego, doradcy podatkowego, inżyniera budownictwa, księgowego, lekarza, lekarza stomatologa, lekarza weterynarii, notariusza, pielęgniarki, położnej, radcy prawnego, rzecznika patentowego, rzeczoznawcy majątkowego i tłumacza przysięgłego. Jakkolwiek powyższy katalog ma charakter zamknięty, w art. 87 § 1 k.s.h. przewidziano możliwość określenia w drodze odrębnej ustawy innych wolnych zawodów, których przedstawiciele mogą zrzeszać się w tej formie prawnej⁴.

Spółce partnerskiej – jak każdej spółce osobowej – przysługuje podmiotowość prawna. Zgodnie z treścią art. 8 § 1 k.s.h. może ona we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywaną. Wykładnia cytowanej normy prowadzi do wniosku, iż spółka partnerska została wyposażona w zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych oraz zdolność sądową (art. 64 k.p.c.) i zdolność procesową (art. 65 k.p.c.). Przyznanie spółce partnerskiej podmiotowości prawnej nastąpiło bez nadania jej osobowości

korporacyjnych, które ograniczają przedstawicieli wolnych zawodów w możliwości tworzenia tego rodzaju spółek. Wyrazem takiego ograniczenia jest m. in. art. 4 a ust. 1 ustawy z 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze, przewidujący możliwość tworzenia przez adwokatów spółek partnerskich, w których partnerami mogą być wyłącznie adwokaci i radcowie prawni. Najdalej idące ograniczenie w tworzeniu interdyscyplinarnych spółek partnerskich wprowadza natomiast art. 4 § 3 ustawy z 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie, w świetle którego zawód notariusza może być wykonywany w spółce partnerskiej, w której partnerami są wyłącznie notariusze.

³ Wspólnikami pozostałych osobowych spółek handlowych mogą być nie tylko osoby fizyczne, ale również osoby prawne i tzw. ułomne osoby prawne. Szerzej na ten temat S. Sołtysiński, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2001, s. 230.

⁴ Na gruncie polskiego ustawodawstwa stosunkowo niewiele wolnych zawodów może być wykonywanych w formie spółki partnerskiej. Znacznie szerszy krąg podmiotów może zrzeszać się w tej formie prawnej na płaszczyźnie prawa niemieckiego. Zagadnienie to szczegółowo omawia E. J. Krześniak w *Spółka partnerska w systemie prawa niemieckiego i prawa amerykańskiego*, Kraków 2003, s. 42 i n.

prawnej – *de lege lata* jest ona ułomną osobą prawną⁵. Spółce partnerskiej stosownie do treści art. 43¹ k.c. i art. 4 ust. 1 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej przysługuje status przedsiębiorcy⁶.

Spółka partnerska stanowi odrębny typ spółki osobowej⁷. Elementy konstrukcyjne, takie jak: brak osobowości prawnej, wymóg prowadzenia przedsiębiorstwa, rodzaj dopuszczalnych wkładów, zasady udziału w zyskach i stratach, względna niezmiennność składu osobowego spółki, zasady odpowiedzialności za zobowiązania nie związane z wykonywaniem wolnego zawodu, zbliżają spółkę partnerską do spółki jawnej⁸. W konsekwencji, w sprawach nie unormowanych w ustawie znajdują do niej odpowiednie zastosowanie przepisy o spółce jawnej⁹. Spółka partnerska wykazuje również

⁵ Jak wskazano w uzasadnieniu *Projektu ustawy Kodeks spółek handlowych*: „Projekt przyjmuje założenie, że spółki osobowe i spółki kapitałowe w organizacji stanowią ułomne osoby prawne, które działając pod własną firmą mogą zaciągać zobowiązania, nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i innych praw rzeczowych, pozywać i być pozywane. Po dyskusji zrezygnowano z postulatu uznania spółek osobowych za osoby prawne m.in. ze względu na to, że byłoby to sprzeczne z dotychczasową tradycją polskiego prawa cywilnego. Ponadto większość recenzentów Projektu i autorów, która zajęła stanowisko wobec założeń Projektu uznała, że przyznanie osobowości prawnej spółkom osobowym, które nie posiadają organów i nie przyjmują jako zasady wyłączenia odpowiedzialności za długi, zacierałoby nadmierne różnice między osobami prawnymi i ułomnymi osobami prawnymi, które posiadają tylko niektóre atrybuty pełnej osobowości. Równie doniosły jest wzgląd na to, że obowiązujące przepisy o podatku dochodowym oparte są na dychotomicznym podziale podatników na osoby prawne i podmioty nie będące osobami prawnymi. Przyznanie osobowości prawnej spółkom osobowym połączone byłoby z ryzykiem objęcia ich podatkiem dochodowym od osób prawnych, a tym samym ta forma prowadzenia działalności gospodarczej stałaby się zupełnie nieatrakcyjna. Uniknięcie natomiast takich konsekwencji, obarczających współników kosztami podwójnego opodatkowania podatkiem dochodowym (od osób prawnych i od osób fizycznych), wymagałoby zasadniczej przebudowy ustawy o podatku dochodowym”. Podaje za J. Strzępka, *Spółki osobowe w Kodeksie spółek handlowych*, [w:] *Studia z prawa prywatnego gospodarczego. Księga pamiątkowa ku czci prof. Ireneusza Weissa*, Kraków 2003, s. 330–331. W piśmiennictwie można jednak spotkać wypowiedzi, akcentujące zasadność wyposażenia spółki partnerskiej w osobowość prawną – por. M. Aślanowicz, *Spółka...*, s. 66 i n.

⁶ Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej nie zawiera odpowiednika art. 87 ustawy z 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej, który wyłączał z zakresu przedmiotowego pojęcie „przedsiębiorca”, osoby świadczące pomoc prawną. *De lege lata* brak jest zatem podstaw do nieuznawania za przedsiębiorcę spółek partnerskich utworzonych przez adwokatów lub radców prawnych. Por. E. J. Krześniak, *Spółka partnerska ze szczególnym uwzględnieniem spółek adwokatów i radców prawnych*, Kraków 2002, s. 119 i n.

⁷ Jakkolwiek w piśmiennictwie można spotkać poglądy uznające spółkę partnerską jako spółkę „hybrydę”. Tak m. in. A. Szumański, *Hybrydalne typy spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000, nr 6, s. 2; S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 435.

⁸ Podaje za U. Promińską, *Uwagi w sprawie zarządzania i reprezentacji spółki partnerskiej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 11, s. 17.

⁹ Szerzej na temat zasad odpowiedniego stosowania przepisów prawa J. Nowacki, *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa*, „Państwo i Prawo” 1964, nr 3, s. 372. Zobacz także A. Szumański, *Zakres dopuszczalnej analogii przepisów Kodeksu spółek handlowych stoso-*

pewne podobieństwa do spółek kapitałowych. Najważniejszym ich wyrazem są: szczególne zasady odpowiedzialności za zobowiązania spółki związane z wykonywaniem wolnego zawodu i przewidziana w art. 97 § 1 k.s.h. możliwość powołania w spółce partnerskiej zarządu, celem prowadzenia spraw spółki i jej reprezentacji¹⁰. W razie utworzenia tego organu, znajdują odpowiednie zastosowanie normy art. 201–211 k.s.h. i art. 293–300 k.s.h. dotyczące zarządu w spółce z o.o.¹¹.

3. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki partnerskiej

3.1. Rodzaj zobowiązania a dwa reżimy odpowiedzialności

Jak już wskazano, ustawa przyznaje spółce partnerskiej samodzielną zdolność prawną na płaszczyźnie prawa materialnego, przy czym użyty w treści art. 8 § 1 k.s.h. zwrot „we własnym imieniu” wyklucza możliwość interpretacji zakładającej, iż zdolność prawna przysługuje nie spółce, lecz wyłącznie wspólnikom¹². Treść cytowanej normy prowadzi do wniosku, iż spółka partnerska może być samodzielnym podmiotem wszelkich praw majątkowych i niemajątkowych, jak również zaciągać na własny rachunek zobowiązania.

W świetle powyższego można przyjąć, iż ze zobowiązaniem spółki mamy do czynienia wówczas, gdy to ona dokonała czynności prawnej skutkującej powstaniem wężła obligacyjnego łączącego ją z wierzycielem bądź też gdy z określonym zdarzeniem prawnym ustawa wiąże powstanie odpowiedzialności spółki. Właściwie wyraził to Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 20 kwietnia 1934 r. wskazując, iż „odpowiedzialność majątku spółkowego spółki jawnej za czynności podjęte przez wspólników zachodzi we wszystkich przypadkach, w których czynności te dotyczą majątku spółki, bez względu

wanych do innego typu spółki handlowej, [w:] *Studia z prawa prywatnego gospodarczego...*, s. 357–364.

¹⁰ Do cech kapitałowych spółki partnerskiej można zaliczyć również możliwość funkcjonowania – w ograniczonym czasie – „jednoosobowej” spółki partnerskiej (art. 98 § 2 k.s.h.).

¹¹ Szerzej na ten temat U. Promińska, *Uwagi w sprawie...*, s. 20 i n.; M. Asianowicz, *Charakter i pozycja zarządu w spółce partnerskiej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1999, nr 8, s. 14.

¹² Tak. m. in. W. J. Katner, *Kodeks spółek handlowych z wprowadzeniem*, Warszawa 2000, s. 9; W. J. Katner, A. Rzetelska, *Charakterystyka polskiego prawa spółek handlowych w związku z dostosowaniem do prawa Unii Europejskiej*, [w:] *Wpływ prawa wspólnotowego na prawo wewnętrzne. Przykład Polski i Francji*, Warszawa 2003, s. 224; S. Sołtysiński, *op. cit.*, s. 110.

na to, czy są to akty prawne lub też inne działania, w szczególności czynny niedozwolone”¹³.

Stwierdzenie to zachowuje aktualność również w odniesieniu do zobowiązań zaciąganych przez spółkę partnerską w celu wykonywania wolnego zawodu stanowiącego przedmiot przedsiębiorstwa spółki. Zobowiązania te są zaciągane przez spółkę partnerską działającą we własnym imieniu i na własny rachunek¹⁴. Są one jednak wykonywane przez partnerów, przy czym kwestią sporną jest rodzaj stosunku prawnego łączącego spółkę z partnerem wykonującym wolny zawód w jej ramach. Według jednego poglądu wykonywanie wolnego zawodu mieści się w zakresie prowadzenia spraw spółki, według innego zaś stanowi wkład partnera do spółki¹⁵.

Podstawową regułą rządzącą odpowiedzialnością za zobowiązania spółki partnerskiej jest przyjęcie odpowiedzialności samej spółki za jej zobowiązania. Zasada ta znalazła swój wyraz w art. 22 § 2 k.s.h. określającym krąg podmiotów odpowiedzialnych za zobowiązania spółki jawnej. Zgodnie z treścią cytowanej normy, odpowiadają za nie solidarnie spółka oraz wspólnicy. Ta zasada odpowiedzialności odnosi się również do pozostałych spółek osobowych. Wynika to z zawartego w ustawie nakazu odpowiedniego stosowania przepisów o spółce jawnej do spółki partnerskiej (art. 89 k.s.h.), spółki komandytowej (art. 103 k.s.h.) i spółki komandytowo-akcyjnej (art. 126 § 1 k.s.h.).

Ta regulacja pozwala na przyjęcie, iż *de lege lata* każda spółka partnerska ponosi samodzielną odpowiedzialność za własne zobowiązania. Jest to konsekwencją uznania podmiotowości prawnej spółki osobowej i przyznania jej – przez art. 8 § 1 k.s.h. – statusu ułomnej osoby prawnej. Jednostki takie cechują się ponoszeniem odpowiedzialności za własne zobowiązania¹⁶. Właściwie wyraził to Z. Radwański, pisząc, iż „ze zdolnością prawną wiąże się odrębna odpowiedzialność majątkowa tej organizacji, której zdolność prawna

¹³ Wyrok Sądu Najwyższego z 20 kwietnia 1934 r., C III 222/33, opubl. OSN 1934, nr 10, poz. 699.

¹⁴ W doktrynie sformułowano jednak pogląd, iż w przypadku spółki partnerskiej zawiązanej w celu wykonywania zawodu notariusza, stroną zobowiązania jest nie spółka, ale dany partner, który będzie dokonywał czynności notarialnej. Stanowisko to jest uzasadniane wykładnią art. 4 § 3 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie, w świetle którego każdy z notariuszy tworzących spółkę partnerską dokonuje czynności notarialnych we własnym imieniu i ponosi samodzielną odpowiedzialność za dokonane przez siebie czynności notarialne. Por. A. Klank, *Odpowiedzialność w spółce partnerskiej notariuszy*, „Prawo Spółek” 2002, nr 7–8, s. 67 i n.

¹⁵ Szerzej na ten temat A. Walaszek-Pyziół, W. Pyziół, *Kilka uwag na temat odpowiedzialności spółki partnerskiej i partnerów*, [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Kraków 2004, s. 584.

¹⁶ Tak m. in. M. Pazdan, *Kodeks cywilny. Komentarz. Suplement*, t. I i t. II, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2003 s. 10.

przysługuje”¹⁷. Stwierdzenie to należy odnieść również do spółki partnerskiej. Jest ona samodzielnym podmiotem prawa, funkcjonującym w obrocie pod własną firmą i posiadającym swój własny majątek, z którego odpowiada względem wierzyciela za zobowiązania.

Spółka partnerska odpowiada za swoje zobowiązania bez żadnych ograniczeń. Ustawa nie wprowadza bowiem żadnej regulacji, która wyłączałaby lub też ograniczała jej odpowiedzialność na kształt odpowiedzialności niektórych kategorii wspólników spółek osobowych¹⁸. Oznacza to, iż spółka odpowiada wszystkimi składnikami swojego majątku – zarówno teraźniejszymi, jak i przyszłymi – które nie zostały wyłączone spod egzekucji i mogą stanowić przedmiot zaspokojenia wierzycieli.

O ile jednak odpowiedzialność samej spółki jest tożsama z odpowiedzialnością pozostałych spółek osobowych, o tyle odpowiedzialność partnerów jest zróżnicowana w zależności od charakteru zobowiązania spółki. Zgodnie bowiem z treścią art. 95 § 1 k.s.h. partner nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania spółki wynikłe z „błędu w sztuce” popełnionego przez innych partnerów lub osoby zatrudnione przez spółkę, a podlegające kierownictwu innych partnerów. Dokonując wykładni *a contrario* cytowanej normy, należy wskazać, iż partner będzie ponosił solidarną odpowiedzialność ze spółką za jej zobowiązania pozostające w związku ze świadczonymi przez niego usługami profesjonalnymi, jak również za zobowiązania wynikające z działań (zaniechań) pracowników spółki, których partner nadzoruje¹⁹.

Cytowana norma wprowadza wyjątek od ogólnej reguły odpowiedzialności wspólników spółek osobowych wyrażonej w treści art. 22 § 1 k.s.h., a przejawiającej się w ich solidarnej i nieograniczonej odpowiedzialności za zobowiązania spółki. W piśmiennictwie wskazuje się, iż ta konstrukcja złagodzenia odpowiedzialności – nazywana w ślad za doktryną amerykańską „ograniczoną ograniczoną odpowiedzialnością” (*limited limited liability*) – stanowi cechę charakterystyczną spółki partnerskiej, zbliżając ją do spółki z o.o.²⁰

Ograniczenie odpowiedzialności za „błąd w sztuce” będzie dotyczyło zasady odpowiedzialności na płaszczyźnie kontraktowej – odpowiedzialność spółki będzie konsekwencją naruszenia zobowiązania umownego łączącego ją z osobą, na rzecz której świadczone czynności zawodowe. Odpowiedzialność deliktowa znajdzie zaś zastosowanie w dwóch przypadkach: w razie

¹⁷ Z. Radwański, *Zarys części ogólnej prawa cywilnego*, Warszawa 1979, s. 153.

¹⁸ Por. art. 95 § 1 k.s.h. w stosunku do odpowiedzialności partnerów spółki partnerskiej; art. 111 k.s.h. w odniesieniu do odpowiedzialności komandytariusza w spółce komandytowej czy też art. 135 k.s.h. w zakresie odpowiedzialności akcjonariusza w spółce komandytowo-akcyjnej.

¹⁹ Tak A. Klank, *Odpowiedzialność...*, s. 65.

²⁰ Tak S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 471.

zbiegu podstaw odpowiedzialności i wyboru przez poszkodowanego tej podstawy odpowiedzialności (art. 443 k.c.) bądź też w razie wyrządzenia szkody przy wykonywaniu wolnego zawodu osobie, z którą uprzednio nie łączył spółki węzeł obligacyjny²¹.

Dyspozycją art. 95 § 1 k.s.h. zostały objęte dwie sytuacje, w których partner nie będzie ponosił odpowiedzialności za zobowiązania spółki wynikłe z „błędu w sztuce”. Po pierwsze, nie poniesie on odpowiedzialności za zobowiązania spółki powstałe w związku z wykonywaniem wolnego zawodu w spółce przez pozostałych partnerów. Przyjęcie, iż określony partner ponosi odpowiedzialność za dane zobowiązanie, wymaga zatem rozważenia dwóch okoliczności: ustalenia, iż zobowiązanie to pozostaje w związku z wykonywaniem wolnego zawodu, oraz ustalenia, iż jest ono następstwem działania (zaniechania) innego partnera.

Odnosząc się do pierwszej z wymienionych okoliczności, należy zwrócić uwagę, że w świetle art. 95 § 1 k.s.h. wykonywanie wolnego zawodu polega na świadczeniu usług profesjonalnych stanowiących przedmiot działalności spółki na rzecz jej klientów²². Ocena charakteru danego zobowiązania winna być dokonywana *in casu*, z uwzględnieniem przedmiotu działalności danej spółki partnerskiej i jej specyfiki. Najwłaściwszym rozwiązaniem jest porównanie okoliczności powstania danego zobowiązania z zakresem czynności zawodowych, jakie wiążą się z wolnym zawodem wykonywanym w spółce. W tym celu należy sięgnąć do aktów prawnych, normujących funkcjonowanie wolnego zawodu wykonywanego w danej spółce, i dokonać oceny, czy okoliczności faktyczne, w jakich doszło do zaistnienia zdarzenia rodzącego odpowiedzialność spółki, mogą być oceniane jako mieszczące się w pojęciu wykonywania danego wolnego zawodu²³. Ten ze swej natury wstępny test pozwoli na wyraźne rozróżnienie zobowiązań wynikających ze sfery wolnego zawodu od zobowiązań nie mających takiego charakteru.

²¹ W piśmiennictwie można jednak spotkać wypowiedzi wskazujące na możliwość przypisania odpowiedzialności za „błąd w sztuce” spółce partnerskiej zawiązanej przez notariuszy wyłącznie na podstawie deliktowej. Stanowisko to jest uzasadniane szczególnym charakterem stosunku prawnego łączącego notariusza z uczestnikiem czynności notarialnej, który nie stanowi klasycznego stosunku zobowiązaniowego i w konsekwencji nie może rodzić odpowiedzialności kontraktowej. Por. L. Nowakowski, *Z deliktu a nie z kontraktu*, „Rzeczpospolita”, 22 grudnia 2004, s. C5.

²² S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 472.

²³ Każdy z aktów prawnych normujących wykonywanie wolnego zawodu objętego dyspozycją art. 88 k.s.h. określa, jakie czynności faktyczne składają się na pojęcie wykonywania danego wolnego zawodu. Przykładowo można wskazać na art. 4 ust. 1 ustawy z 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze, określający, jakie czynności są związane z wykonywaniem zawodu adwokata czy też na art. 2 ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza zawierający analogiczną listę czynności składających się na pojęcie wykonywania zawodu lekarza i lekarza stomatologa.

Warunkiem ograniczenia odpowiedzialności partnera jest, aby zobowiązanie spełniające te kryteria pozostawało „w związku” z wykonywaniem wolnego zawodu przez innego partnera. Ustawa wymaga zatem, aby pomiędzy zachowaniem innego partnera dokonującego czynności mieszczących się w pojęciu wykonywania wolnego zawodu a faktem powstania zobowiązania spółki istniał pewien związek, który jednak nie może być kwalifikowany jako związek przyczynowy będący przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej²⁴. Należy przyjąć, iż jest to pewien związek będący relacją funkcjonalną pomiędzy działaniem lub zaniechaniem partnera wykonującego daną czynność a zobowiązaniem spółki²⁵.

Ustalenie osoby partnera, którego zachowanie rodzi odpowiedzialność odszkodowawczą spółki, nie nastręcza przy tym trudności. Jak wskazuje się w piśmiennictwie, wierzyciel może bez trudu wskazać osobę partnera, który świadczył na jego rzecz czynności zawodowe, co wynika z samej istoty usług świadczonych w spółce partnerskiej, np. zabieg chirurgiczny będzie z reguły wykonywany przez lekarzy-partnerów, których poszkodowany będzie mógł łatwo zidentyfikować²⁶.

Zgodnie z treścią art. 95 § 1 k.s.h. *in fine* partner nie poniesie również odpowiedzialności za zobowiązania spółki będące następstwem działań lub zaniechań osób zatrudnionych przez nią na podstawie umowy o pracę lub innego stosunku prawnego, które podlegały kierownictwu innego partnera przy świadczeniu usług związanych z przedmiotem działalności spółki.

Dyspozycją cytowanej normy zostały objęte przede wszystkim zobowiązania powstałe na skutek zachowania osób zatrudnionych przez spółkę na podstawie umowy o pracę, a więc pracowników spółki²⁷. Pewne wątpliwości wiążą się natomiast z ustaleniem zakresu podmiotowego pojęcia „osoba zatrudniona przez spółkę na podstawie innego stosunku prawnego”. Należy przyjąć, iż termin „zatrudnienie” będzie przede wszystkim obejmował osoby powiązane ze spółką stosunkiem obligacyjnym wynikającym z umowy zlecenia, umowy o świadczenie usług podobnych do zlecenia oraz umowy o dzieło²⁸. Osoby te winny przy tym podlegać kierownictwu określonego partnera, przez co należy rozumieć obowiązek stosowania się do jego poleceń i wskazówek. Powyższe zastrzeżenie pozwala wyeliminować z zakresu pod-

²⁴ Tak w odniesieniu do zasad odpowiedzialności deliktowej na gruncie art. 417 k.c. A. Szpunar, *Odpowiedzialność Skarbu Państwa za funkcjonariuszy*, Warszawa 1985, s. 167.

²⁵ Por. wyrok Sądu Najwyższego z 21 grudnia 1971 r., III CRN 402/71, „OSN” 1972, nr 6.

²⁶ S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 472.

²⁷ W treści art. 95 § 1 k.s.h. wymieniono wyłącznie jeden ze sposobów nawiązania stosunku pracy, które zostały przewidziane w art. 2 k.p. Jest jednak rzeczą oczywistą, iż pozostałe sposoby nawiązania stosunku pracy, to jest powołanie, mianowanie, wybór i spółdzielcza umowa o pracę, z uwagi na swój szczególny charakter nie mogły znaleźć zastosowania na płaszczyźnie spółki partnerskiej i z tego względu zostały pominięte w treści art. 95 § 1 k.s.h.

²⁸ Por. S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 473.

miotowego art. 95 § 1 k.s.h. tzw. niezależnych ekspertów lub konsultantów, którzy są samodzielni w sporządzaniu opinii i nie podlegają kierownictwu żadnego z partnerów²⁹. Warto przy tym zwrócić uwagę, iż pracownikami spółki – w ujęciu cytowanej normy – mogą być również zatrudniane przez nią osoby wykonujące wolny zawód, objęty zakresem przedsiębiorstwa spółki³⁰.

Należy przy tym podkreślić, iż zgodnie z poglądem wyrażonym w piśmiennictwie omawiana konstrukcja prowadzi do znacznie węższego ograniczenia odpowiedzialności partnera za zobowiązania powstałe w wyniku zachowania osób zatrudnionych przez spółkę, aniżeli ma to miejsce w odniesieniu do zobowiązań będących następstwem działania (zaniechania) pozostałych partnerów. Jak słusznie wskazali A. Walaszek-Pyziół i W. Pyziół, ustawodawca w treści art. 95 § 1 k.s.h. *in fine* wskazuje na podleganie kierownictwu innego partnera „przy świadczeniu usług związanych z przedmiotem działalności spółki”, nie zaś – jak czyni to na początku analizowanej normy – na świadczenie usług związanych z wykonywaniem przez partnera wolnego zawodu³¹. Nie budzi przy tym wątpliwości, iż sprawowanie kierownictwa przy świadczeniu usług związanych z przedmiotem działalności spółki mieści się w zakresie pojęcia „prowadzenie spraw spółki”. Stwierdzenie to prowadzi do wniosku, iż wyłączenie odpowiedzialności przyjęte w treści cytowanej normy może dotyczyć wyłącznie tego partnera, który nie tylko nie świadczył usługi na rzecz danego wierzyciela (osobiście bądź za pośrednictwem podległych mu pracowników), ale również był pozbawiony prawa prowadzenia spraw spółki³². Należy bowiem mieć na względzie, iż partner, który wprowadził nie realizował danego zlecenia, ale posiada prawo do prowadzenia spraw spółki, sprawuje – na podstawie art. 39 k.s.h. w zw. z art. 89 k.s.h. – kierownictwo nad każdym pracownikiem spółki świadczącym usługi zgodne z przedmiotem jej działalności. Analizowane ograniczenie odpowiedzialności znajdzie więc w praktyce zastosowanie wyłącznie do partnerów pozbawionych prawa prowadzenia spraw spółki. W świetle powyższego, za zasadny należy uznać wysuwany w piśmiennictwie postulat nowelizacji ustawy poprzez zastąpienie w treści art. 95 § 1 k.s.h. zwrotu „przy świadczeniu usług związanych z przedmiotem działalności spółki”, użytym w brzmieniu początkowym tej normy zwrotem „przy wykonywaniu przez partnera wolnego zawodu w spółce”³³. Ten zabieg legislacyjny pozwoli na ograniczenie odpowiedzialności wszystkich partnerów, nie zaś wyłącznie tych, którzy zostali pozbawieni prawa prowadzenia spraw spółki.

²⁹ *Ibidem*, s. 473.

³⁰ Szerzej na ten temat E. J. Krześniak, *Spółka partnerska...*, s. 293–300.

³¹ A. Walaszek-Pyziół, W. Pyziół, *Kilka uwag...*, s. 590–591.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

O ile ustalenie osoby odpowiedzialnego partnera w pierwszym z omawianych przypadków nie budzi wątpliwości, o tyle na płaszczyźnie art. 97 § 1 k.s.h. *in fine* będą z reguły występowały trudności z ustaleniem partnera „nadzorującego” danego pracownika. W wypadku zaś niemożności ustalenia partnera odpowiadającego za dane zobowiązanie należy przyjąć, iż wszyscy partnerzy będą za nie odpowiadali tak jak wspólnicy spółki jawnej. Jak wskazuje się bowiem w piśmiennictwie, art. 95 § 1 k.s.h. wprowadza wyjątek od zasady nieograniczonej odpowiedzialności wspólników spółki osobowej za jej zobowiązania i jako taki powinien być interpretowany zawężająco³⁴.

Partnerzy będą również odpowiadali tak jak wspólnicy spółki jawnej za zobowiązania nie objęte dyspozycją art. 95 § 1 k.s.h. W odniesieniu zatem do zobowiązań spółki nie związanych z wykonywaniem wolnego zawodu znajdzie zastosowanie ogólna reguła nieograniczonej odpowiedzialności wspólników spółki osobowej za jej zobowiązania³⁵.

3.2. Solidarny charakter odpowiedzialności

Zgodnie z treścią art. 22 § 2 k.s.h. w zw. z art. 89 k.s.h. partnerzy i spółka ponoszą solidarną odpowiedzialność za jej zobowiązania. Ustawa kształtuje zatem po stronie odpowiedzialnych stosunek tzw. solidarności biernej. Polega ona na tym, iż wierzyciel może żądać całości lub części świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub każdego z osobna, zaś zaspokojenie wierzyciela przez któregośkolwiek z dłużników zwalnia pozostałych (art. 366 § 1 k.c.). Co do zasady, każdy z partnerów oraz spółka odpowiada więc za całość długu aż do zupełnego zaspokojenia wierzyciela (art. 366 § 2 k.c.) Przyjęte rozwiązanie w istotny sposób wzmacnia pozycję wierzyciela spółki, co jest szczególnie widoczne w przypadku podzielnosci przedmiotu świadczenia. Zamiast odpowiedzialności *pro parte rata* każdy z partnerów odpowiada za całość długu, zaś wierzyciel decyduje od kogo, w jakim rozmiarze i w jaki sposób będzie dochodzić zaspokojenia. Dopóki zatem choćby jeden z partnerów lub spółka znajduje się w takiej sytuacji majątkowej, że może zadośćuczynić pretensji wierzyciela, może on liczyć na całkowite zaspokojenie swoich roszczeń³⁶.

Zasada solidarnej odpowiedzialności partnerów za zobowiązania spółki doznaje jednak modyfikacji – w stosunku do reguł ogólnych wyrażonych w art. 22 § 2 k.s.h. – poprzez konstrukcję ograniczenia odpowiedzialności

³⁴ Tak. S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 472; Odmienne M. Aślanowicz, *Charakter...*, s. 51–53, który przyjmuje, iż w razie niemożności ustalenia partnera, który dopuścił się „błędu w sztuce”, odpowiedzialność poniesie wyłącznie spółka partnerska.

³⁵ S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 474.

³⁶ W. Czachórski, *Zobowiązania...*, s. 94.

przyjętą przez art. 95 § 1 k.s.h. Jak wskazuje się w piśmiennictwie, konstrukcja odpowiedzialności przyjęta w odniesieniu do spółki partnerskiej uchyla zasadę solidarnej odpowiedzialności wspólników³⁷. W wypadkach objętych dyspozycją art. 95 § 1 k.s.h. za zobowiązania spółki partnerskiej będą odpowiadali solidarnie spółka i partner, z którego działania lub zaniechania wynika zobowiązanie spółki³⁸.

Należy również podkreślić, iż solidarność bierna w spółce partnerskiej nie ma charakteru jednorodnego. Dokonując oceny sytuacji współodpowiedzialnych, trzeba uwzględnić fakt, iż partnerzy odpowiadają za dług odrębnego podmiotu prawa. Skłania to do odmiennej oceny stosunków solidarności występujących pomiędzy spółką i partnerami oraz pomiędzy samymi partnerami.

W pierwszym przypadku trzeba zauważyć, iż chociaż po stronie partnerów występuje element długu, to nie sposób przejść do porządku dziennego nad faktem, że ich odpowiedzialność dotyczy zobowiązania zaciągniętego przez samą spółkę. W konsekwencji, można dopuścić jedynie odpowiednie stosowanie przepisów k.c. normujących solidarność bierną – tych, które nie stoją w sprzeczności z istotą odpowiedzialności partnerów i regulacją k.s.h. Bez wątplenia do odpowiedzialności partnerów znajdą zastosowanie podstawowe komponenty solidarności biernej określone w art. 366 § 1 i 2 k.c. – każdy z partnerów odpowiada za cały dług; odpowiedzialność trwa do chwili całkowitego zaspokojenia wierzyciela; jego zaspokojenie przez którekolwiek z partnerów zwalnia pozostałych³⁹.

Kolejnym unormowaniem prowadzącym do modyfikacji reguł solidarności pomiędzy spółką a partnerami jest art. 31 § 1 k.s.h. Narzuca on określoną kolejność zaspokojenia roszczeń wierzycieli spółki, ograniczając tym samym charakterystyczne dla zobowiązania solidarnego prawo wyboru dłużnika mającego spełnić świadczenie (*ius electionis*)⁴⁰. Co więcej, cytowana norma pozwala na rozróżnienie odpowiedzialności głównej (ponoszonej przez spółkę) i odpowiedzialności ubocznej (ciążącej na partnerach). Tego rodzaju konstrukcja jest obca zobowiązaniu solidarnemu, gdzie odpowiedzialność każdego z dłużników ma charakter równorzędny (por. art. 366 § 1 k.c. i art. 368 k.c.)

³⁷ U. Promińska, *Uwagi w sprawie...*, s. 16.

³⁸ W przypadku objętym dyspozycją art. 95 § 1 k.s.h. *in fine* będzie to partner, którego kierownictwu podlegał pracownik spółki, z którego działania lub zaniechania wynika zobowiązanie spółki. Z uwagi na treść art. 120 k.p. należy przyjąć, iż sam pracownik nie będzie odpowiadał za szkodę wyrządzoną osobie trzeciej. Jednakże w wypadku, gdy szkoda ta będzie wynikiem zachowania pracownika noszącego znamiona umyślności, stosownie do art. 122 k.p. poniesie on za nią nieograniczoną odpowiedzialność, solidarnie ze spółką i nadzorującym go partnerem.

³⁹ Tak A. Herbet, *Odpowiedzialność wspólników za zobowiązania handlowych spółek osobowych – zagadnienia materialnoprawne*, „Rejent” 2003, nr 6, s. 54 i n.

⁴⁰ *Ibidem*.

i nie jest możliwe rozróżnienie pomiędzy odpowiedzialnością główną i uboczną.

Kolejna różnica dotyczy zakresu zarzutów, jakimi mogą posługiwać się partnerzy. Mogą oni przeciwstawić wierzycielowi zarzuty służące im względem niego osobiście oraz zarzuty służące spółce. Z kolei spółka nie może podnieść zarzutów służących wyłącznie jednemu z partnerów. Rozwiązanie to w istotny sposób odbiega od regulacji przyjętej przez art. 375 § 1 k.c., zgodnie z którym dłużnik solidarny może bronić się zarzutami, które przysługują mu osobiście względem wierzyciela, jak również tymi, które ze względu na sposób powstania lub treść zobowiązania są wspólne wszystkim dłużnikom. Odnosząc cytowaną normę do zarzutów służących partnerom, można stwierdzić, iż przysługuje im znacznie szerszy katalog ekscpcji aniżeli w klasycznym zobowiązaniu solidarnym – mogą bronić się zarzutami służącymi im osobiście oraz z mocy art. 35 § 1 k.s.h. zarzutami spółki bez konieczności wykazywania przesłanki „wspólności zarzutu” wymaganej przez art. 375 § 1 k.c. Z kolei po stronie spółki występuje znacznie węższy katalog zarzutów, jakie może ona podnieść względem wierzyciela, co wynika z faktu, iż odpowiada ona za własny dług. W konsekwencji pozwana spółka może podnosić wyłącznie zarzuty służące jej osobiście względem wierzyciela bez możliwości sięgnięcia do zarzutów służących partnerom⁴¹.

Należy wskazać, iż odrębności występują także na płaszczyźnie roszczeń regresowych pomiędzy współodpowiedzialnymi. Ponieważ partner odpowiada za dług cudzy, na płaszczyźnie spółka-wierzyciel nie znajdują zastosowania reguły regresu przewidziane przez art. 376 k.c. Partner płaci bowiem cudzy dług, za który jest odpowiedzialny osobiście, i na podstawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c. wstępuje w prawa zaspokojonego wierzyciela spółki. Przyjęta konstrukcja subrogacji umożliwia mu nabycie *ipso iure* wierzytelności, jaką miał wierzyciel do spółki, przez co jego sytuacja prawna ulega istotnemu wzmocnieniu. W braku bowiem *cessio legis* partner mógłby dochodzić zwrotnie od spółki spłaconej kwoty jedynie na podstawie istniejącego pomiędzy nimi stosunku prawnego, a więc na podstawie stosunku spółki (do czego brak uzasadnienia normatywnego) bądź na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Roszczenie regresowe względem partnerów nie przysługuje natomiast spółce, która spełniła świadczenie. Jest to konsekwencją faktu, iż odpowiada ona za własny dług, w związku z czym nie ma ona możliwości żądania zwrotu od współodpowiedzialnych.

Odnosząc się do stosunków występujących pomiędzy samymi partnerami, należy wskazać, iż zachodzi pomiędzy nimi solidarność *sensu stricto*. Jej źródłem jest art. 22 § 2 k.s.h. w zw. z art. 369 k.c. W pełni znajdują do niej zastosowanie unormowania art. 366 k.c. i nast. Partner, który zaspokoi

⁴¹ Por. *ibidem*, s. 68.

roszczenie wierzyciela, może – stosownie do treści art. 376 § 1 k.c. – wystąpić z roszczeniem regresowym względem pozostałych partnerów odpowiadających za zobowiązania spółki. Zgodnie z treścią cytowanej normy treść stosunku prawnego istniejącego między współdłużnikami rozstrzyga o tym, czy i w jakim zakresie dłużnik, który spełnił świadczenie, może żądać jego zwrotu. Co do zasady zatem umowa spółki będzie określała, czy dopuszczalne jest roszczenie zwrotne względem pozostałych partnerów, a jeśli tak, to w jakim zakresie. Najczęściej stosowanym rozwiązaniem będzie przyjęcie dopuszczalności regresu stosownie do wielkości udziału kapitałowego partnera względnie jego udziału w stratach spółki. W braku takiej regulacji, na podstawie art. 376 § 1 zd. 2 k.c. partner, który spełnił świadczenie będzie mógł żądać zwrotu od pozostałych w częściach równych, zaś zgodnie z art. 376 § 2 k.c. część przypadająca na niewypłacalnego partnera rozkłada się pomiędzy pozostałych partnerów odpowiadających za zobowiązania spółki.

3.3. Subsydiarny charakter odpowiedzialności

Zgodnie z treścią art. 31 § 1 k.s.h. w zw. z art. 89 k.s.h. wierzyciel może prowadzić egzekucję z majątku partnera w przypadku, gdy egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna. Norma ta statuuje zasadę subsydiarnej odpowiedzialności partnera za zobowiązania spółki, która nie występowała na gruncie kodeksu handlowego. Jak wskazuje się w piśmiennictwie, prowadzi ona do złagodzenia odpowiedzialności wspólników spółek osobowych i ma na celu zwiększenie atrakcyjności tej formy prawnej w stosunku do spółki cywilnej, a ponadto stanowi konsekwencję wzmocnienia podmiotowości prawnej spółek osobowych i wprowadzenia obowiązku wniesienia wkładów przez wszystkich wspólników⁴².

Wprowadzenie tej konstrukcji powoduje, iż wierzycielowi nie przysługuje już niczym nie ograniczone prawo wyboru majątku, z którego będzie dochodził zaspokojenia roszczeń. Może on skierować swoją pretensję do majątku partnera jedynie wówczas, gdy wykaże, iż egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna. Ocena przesłanki „bezskuteczności egzekucji” winna być dokonywana przy uwzględnieniu bogatego dorobku orzecznictwa i piśmiennictwa wypracowanego w odniesieniu do art. 299 k.s.h.⁴³ Należy jednak uwzględnić odmienne motywy wprowadzenia konstrukcji odpowiedzialności

⁴² S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 282.

⁴³ Szerzej na ten temat A. Kappes, *Uwagi o przesłankach i charakterze odpowiedzialności z art. 298 k.h.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1998, nr 12, s. 37 i n.; idem, *Przesłanki zwalniające z odpowiedzialności z art. 299 k.s.h.*, [w:], *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Kraków 2004, s. 505 i n.; zob. także wyrok Sądu Najwyższego z 26 czerwca 2003 r., V CKN 416/01, OSNC 2003, nr 7–8, poz. 129.

subsydiarnej wspólników i odpowiedzialności członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Odpowiedzialność tych ostatnich ma bowiem charakter wyjątkowy, zaś bezskuteczność egzekucji stanowi niezbędną przesłankę jej powstania. Natomiast w przypadku spółek osobowych, przesłanka „bezskuteczności egzekucji” stanowi swego rodzaju kryterium wyznaczające kolejność zaspokojenia z określonych mas majątkowych. Ta konstatacja może skłaniać do bardziej liberalnej wykładni pojęcia bezskuteczności egzekucji na płaszczyźnie art. 31 § 1 k.s.h., aniżeli ma to miejsce na płaszczyźnie art. 299 § 1 k.s.h.

Przyjęta konstrukcja odpowiedzialności subsydiarnej nie wymaga, aby wierzyciel mógł wystąpić na drogę sądową przeciwko partnerom dopiero po uzyskaniu tytułu egzekucyjnego przeciwko spółce. Przeciwnie, w treści art. 31 § 2 k.s.h. wyraźnie wskazano, iż może on skutecznie wytoczyć powództwo przeciwko partnerowi zanim jeszcze egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna. Należy podkreślić, iż celowe będzie wytoczenie powództwa przeciwko wszystkim podmiotom ponoszącym solidarną odpowiedzialność za zobowiązania spółki⁴⁴.

Z tą instytucją koresponduje art. 778¹ k.p.c., wprowadzający tzw. rozszerzoną prawomocność materialną wyroku wydanego przeciwko spółce partnerskiej i pozwalający na nadanie mu klauzuli wykonalności również przeciwko odpowiadającym bez ograniczeń partnerom, którzy nie byli objęci tytułem egzekucyjnym, jeżeli egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna⁴⁵.

3.4. Modyfikacja zasad odpowiedzialności

Ustawa dopuszcza możliwość modyfikacji zasad odpowiedzialności wynikających z art. 95 § 1 k.s.h. poprzez wprowadzenie w umowie spółki postanowienia, mocą którego jeden lub większa liczba partnerów godzi się na ponoszenie odpowiedzialności za zobowiązania spółki związane z wykonywaniem wolnego zawodu tak jak wspólnik spółki jawnej.

Wykładnia literalna art. 95 § 2 k.s.h. prowadzi do wniosku, iż nie jest dopuszczalne przyjęcie nieograniczonej odpowiedzialności przez wszystkich partnerów – co najmniej jeden z nich powinien ponosić odpowiedzialność za zobowiązania spółki na zasadach określonych w treści art. 95 § 1 k.s.h.

⁴⁴ Jak wskazuje S. Sołtysiński, jest to uzasadnione w przypadku, gdy wierzyciel zamierza uzyskać zabezpieczenie roszczenia na majątku partnera (art. 730 k.p.c.). Por. S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 285.

⁴⁵ Szerzej na ten temat M. Muliński, *Tytuł egzekucyjny przeciwko spółce osobowej podstawą uzyskania klauzuli wykonalności przeciwko jej wspólnikom*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, nr 6, s. 32 i n.

Intencją ustawodawcy było bowiem niedopuszczenie do sytuacji, w której wszyscy partnerzy odpowiadają za zobowiązania spółki, ponieważ wówczas spółka partnerska niczym nie różniłaby się od spółki jawnej. Jej jedynym wyróżnikiem pozostałaby możliwość posługiwania się firmą z dodatkkiem określonym w treści art. 90 k.s.h. i możliwość ustanowienia zarządu⁴⁶.

Omawiane rozszerzenie odpowiedzialności może być wprowadzone przez partnerów w umowie spółki. W takim przypadku umowa spółki winna zawierać – stosownie do dyspozycji art. 91 § 1 pkt 3 k.s.h. – oznaczenie imienia i nazwiska partnera, który przyjął nieograniczoną odpowiedzialność za zobowiązania spółki wynikające z wykonywania wolnego zawodu. Ponadto, zgodnie z treścią art. 93 § 1 pkt 6 k.s.h. i art. 38 ust. 5 pkt c ustawy z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, okoliczność ta będzie podlegała ujawnieniu w danych rejestrowych spółki.

W doktrynie dopuszcza się również możliwość rozszerzenia odpowiedzialności partnera w toku działalności spółki⁴⁷. W takim przypadku partnerzy winni dokonać zmiany umowy spółki i stosownie do treści art. 93 § 3 k.s.h. w zw. z art. 93 § 1 pkt 6 k.s.h. zgłosić fakt modyfikacji reguł odpowiedzialności sądowi rejestrowemu. Należy podkreślić, iż powyższa zmiana umowy spółki podlega ogólnym regułom określonym w treści art. 9 k.s.h., a zatem wymaga dla swojej skuteczności zgody wszystkich partnerów. Musimy jednak mieć na względzie, iż ta norma ma charakter względnie obowiązujący. Zgodnie bowiem z jej treścią partnerzy mogą określić odmienne reguły zmiany umowy spółki, np. poprzez wprowadzenie w miejsce ustawowej zasady jednomyślności, zasady większości głosów⁴⁸. Należy przyjąć, iż w takim przypadku warunkiem skuteczności zmiany umowy spółki poprzez rozszerzenie odpowiedzialności partnera będzie nie tylko wyrażenie zgody przez większość partnerów, ale również przez tego partnera, którego owo rozszerzenie odpowiedzialności ma dotyczyć. Przyjęcie przeciwnego poglądu prowadziłoby bowiem do obejścia przewidzianego przez art. 95 § 2 k.s.h. obowiązku zgody partnera i faktycznego narzucenia mu przez większość partnerów nieograniczonej odpowiedzialności za zobowiązania spółki.

Partnerzy mogą wyłączyć uprzednio wprowadzoną regułę rozszerzonej odpowiedzialności za zobowiązania spółki⁴⁹. Nastąpi to również w drodze

⁴⁶ Por. U. Promińska, *Uwaga w sprawie...*, s. 16; A. Witosz, [w:] J. A. Strzępka, W. Popiołek, A. Witosz, E. Zielińska, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz z orzecnictwem*, Warszawa 2001, s. 147.

⁴⁷ Tak A. Klank, *Odpowiedzialność...*, s. 67.

⁴⁸ Tak S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 119.

⁴⁹ Może to nastąpić w sytuacji, gdy doszło do utworzenia spółki partnerskiej przez znanego na rynku usług profesjonalnych lidera i grupę niedoświadczonych partnerów. W takim przypadku, potencjalni klienci spółki mogą żywić obawy, iż powierzenie im nadmiernie skomplikowanych zleceń będzie wiązało się ze zwiększonym ryzykiem w razie naruszenia zobowiązania. Lider takiego zespołu może się wówczas zdecydować na przyjęcie rozszerzonej odpowiedzialności

zmiany umowy spółki, która będzie podlegała zgłoszeniu do rejestru. Należy jednak mieć na względzie, iż w stosunku do osób trzecich, to ograniczenie odpowiedzialności partnera – poprzez powrót do reguł ogólnych z art. 95 § 1 k.s.h. – będzie skuteczne dopiero od chwili ujawnienia tej okoliczności w rejestrze spółki i nie będzie dotyczyło zobowiązań powstałych przed tą datą. W stosunku do nich ów partner będzie ponosił nadal odpowiedzialność jak wspólnik spółki jawnej⁵⁰.

Regulacja wprowadzona przez art. 95 § 2 k.s.h. wywołuje kontrowersje w doktrynie. Wskazuje się, iż rozszerzenie odpowiedzialności partnera może prowadzić do dyskryminowania jednych partnerów przez innych, w szczególności poprzez uzależnienie przyjęcia do spółki partnera stojącego u progu kariery zawodowej, od poddania się przez niego regułom rozszerzonej odpowiedzialności⁵¹. Ponadto, zwraca się uwagę, iż tego rodzaju konstrukcja jest sprzeczna ze stanowiącym istotę spółki partnerskiej ograniczeniem odpowiedzialności za jej zobowiązania⁵². Poglądy te nie zasługują na uwzględnienie. Odnosząc się do pierwszego z nich, należy zwrócić uwagę, iż próba narzucenia nieograniczonej odpowiedzialności „młodemu” partnerowi nie przyniosłaby żadnych efektów. Osoba taka dysponuje bowiem z reguły niewielkim majątkiem, który nie stanowi z punktu widzenia wierzycieli żadnej gwarancji zaspokojenia ich roszczeń. Jak wskazują zaś doświadczenia systemów prawnych, w których spółka partnerska funkcjonuje od lat, umowne rozszerzenie odpowiedzialności jest stosowane wyłącznie w odniesieniu do doświadczonych partnerów, dysponujących ugruntowaną pozycją zawodową i – co za tym idzie – pokaznymi majątkami osobistymi⁵³. Stanowi ono swego rodzaju „gwarancję jakości” usług świadczonych przez spółkę, udzielaną przez starszych stażem wspólników. Natomiast próba obciążenia nieograniczoną odpowiedzialnością „młodych” partnerów stanowiłaby wyłącznie antyreklamę spółki. Taki partner nie dysponuje bowiem z reguły żadnym majątkiem pozwalającym na zaspokojenie roszczeń wierzycieli, zaś próba uczynienia z niego swego rodzaju „poręczyciela” stwarzałaby jedynie wrażenie, iż pozostali partnerzy poważnie liczą się z możliwością powstania zobo-

za zobowiązania spółki, za cenę np. zwiększonego wpływu na prowadzenie spraw spółki. Po kilku latach, gdy młodszy partnerzy zdobędą niezbędne doświadczenie i renomę, a jednocześnie będą chcieli uzyskać większy wpływ na prowadzenie spraw spółki, celowy będzie powrót do ogólnych reguł odpowiedzialności. Podaję za S. Sołtysińskim, [w:] *Kodeks...*, s. 475.

⁵⁰ Tak A. Witosz, *op. cit.*, s. 148; A. Klank, *Odpowiedzialność...*, s. 67.

⁵¹ Tak A. Kidyba, *Spółka partnerska w prawie niemieckim i projekcie prawa spółek handlowych*, „Prawo spółek” 1999, nr 9, s. 8; J. Jacyszyn, *Spółka partnerska według przepisów ustawy Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Bielsko-Biała 2001, s. 189; M. Asłanowicz, *Spółka...*, s. 110–115.

⁵² M. Asłanowicz, *Spółka...*, s. 111.

⁵³ Tak m.in. E. J. Krześniak, *Spółka partnerska w systemie...*, s. 209 i n.

wiązania spółki, za które nie chcą odpowiadać⁵⁴. Nie można również przyjąć, iż konstrukcja przewidziana w art. 95 § 2 k.s.h. narusza istotę spółki partnerskiej. Jak wskazano bowiem wcześniej, rozszerzenie odpowiedzialności nie może dotyczyć wszystkich partnerów. Co najmniej jeden partner będzie odpowiadał za zobowiązania spółki na zasadach określonych w treści art. 95 § 1 k.s.h., a zatem zachowana zostanie immanentna cecha spółki partnerskiej – reguła ograniczonej odpowiedzialności za jej zobowiązania. Należy również mieć na względzie, iż rozszerzenie odpowiedzialności za zobowiązania spółki umożliwia wspólnikom znacznie bardziej elastyczne uregulowanie wzajemnych praw i obowiązków. Może ono bowiem stanowić „cenę” za przyznanie danemu partnerowi zwiększonego udziału w zyskach spółki (na co pozwala dyspozytywny charakter art. 51 k.s.h.) czy też zwiększonego wpływu na prowadzenie spraw spółki (poprzez wykorzystanie art. 40 k.s.h.).

W piśmiennictwie wyrażono również pogląd, iż art. 95 § 2 k.s.h. może stanowić sankcję dla partnerów popełniających często „błąd w sztuce” i narażających spółkę na straty⁵⁵. Nie sposób zgodzić się z tym argumentem. Należy bowiem mieć na względzie, iż na podstawie art. 95 § 2 k.s.h. i art. 22 § 2 k.s.h. w zw. z art. 89 k.s.h. partner ów będzie ponosił solidarną odpowiedzialność za zobowiązania wraz ze spółką. Wierzyciele będą mogli zatem poszukiwać zaspokojenia nie tylko z majątku odpowiadającego bez ograniczeń partnera, ale również z majątku spółki. Wykorzystanie konstrukcji rozszerzenia odpowiedzialności nie uchroni zatem spółki przed odpowiedzialnością za zobowiązania wynikające z częstych „błędów” w sztuce, nie będzie również stanowiło żadnej sankcji dla popełniającego je partnera, ponieważ i tak ponosiłby za nie odpowiedzialność na podstawie art. 95 § 1 k.s.h.. Racjonalnie działający partnerzy winni w takiej sytuacji sięgnąć po instytucję wyłączenia partnera ze spółki (art. 63 § 2 k.s.h. w zw. z art. 89 k.s.h.), nie zaś narzucać mu nieograniczoną odpowiedzialności za jej zobowiązania.

Ustawa nie przewiduje natomiast żadnej możliwości umownego ograniczenia odpowiedzialności partnerów za zobowiązania spółki. Co więcej, normy prawne określające reguły tej odpowiedzialności – art. 22 § 1 k.s.h. w zw. z art. 89 k.s.h. i art. 95 § 1 k.s.h. mają charakter bezwzględnie obowiązujący i nie mogą być przez wspólników zmienione lub uchylone ze skutkiem prawnym wobec osób trzecich⁵⁶. Dopuszczalna jest jednak możliwość zmiany zakresu odpowiedzialności w stosunkach wewnętrznych. Przykładowo można wskazać, iż jeden z partnerów (X) może zobowiązać się

⁵⁴ S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 475–476.

⁵⁵ Tak M. Aślanowicz, *Spółka...*, s. 111.

⁵⁶ Podobnie S. Sołtysiński, [w:] *Kodeks...*, s. 237.

względem drugiego (Y), iż będzie odpowiadał za jego zobowiązania ze stosunku spółki. Tego rodzaju postanowienie umowne może być oceniane poprzez zastosowanie *per analogiam* art. 392 k.c., regulującego umowę o zwolnienie dłużnika z obowiązku świadczenia. Ta konstrukcja nie będzie wpływała na odpowiedzialność partnera (Y) względem wierzyciela. Będzie on mógł nadal domagać się spełnienia przez niego świadczenia w pełnej wysokości. Jednakże partner (X) będzie ponosił względem partnera (Y) odpowiedzialność odszkodowawczą z tytułu niewykonania zobowiązania mającego swe źródło w umowie spółki⁵⁷.

Partnerzy mogą również zmodyfikować zasady odpowiedzialności za zobowiązania spółki w drodze umowy zawartej z wierzycielem. Granice ich ingerencji w zasady odpowiedzialności kontraktowej wyznacza w tym wypadku art. 473 § 2 k.c. *a contrario*, pozwalający na złagodzenie odpowiedzialności spółki poprzez przyjęcie, iż będzie ona odpowiadała wyłącznie za szkody wyrządzone umyślnie⁵⁸. Warto jednak mieć na względzie, iż konstrukcja ta – chociaż prawnie dopuszczalna – znajdzie ograniczone znaczenie praktyczne. Po pierwsze, należy zwrócić uwagę na treść art. 385³ pkt 3 k.p.c. znacznie ograniczającego dopuszczalność tego rodzaju zastrzeżenia umownego w umowach zawartych z konsumentem⁵⁹. Po drugie, sami partnerzy nie będą z reguły zainteresowani wprowadzeniem do umowy postanowienia ograniczającego ewentualną odpowiedzialność odszkodowawczą spółki, gdyż może ono stanowić swoistą „antyreklamę” spółki.

Wiktor P. Matysiak

LIABILITY FOR THE OBLIGATIONS OF PROFESSIONAL PARTNERSHIPS

A professional partnership is one of two new types of individual partnerships introduced into the Polish legal system by the Commercial Companies' Code (CCC). In accordance with Art. 86, par. 1 of the CCC a professional partnership is an individual partnership created by partners for the purpose of carrying out a registered profession as a business enterprise of

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ W doktrynie można również spotkać pogląd, iż norma ta pozwala również na ograniczenie odpowiedzialności deliktowej. Por. W. Warkalło, *Klauzule wyłączające odpowiedzialność za szkodę a ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1974, nr 3, s. 330; na temat dopuszczalnych form modyfikacji zasad odpowiedzialności kontraktowej zobacz także T. Pajor, *Odpowiedzialność dłużnika za niewykonanie zobowiązania*, Warszawa 1982, s. 147 i n.

⁵⁹ Z uwagi na rodzaj wolnych zawodów, które mogą być wykonywane w spółce partnerskiej, to właśnie podmioty objęte dyspozycją art. 22¹ k.c. będą stanowiły wiodącą grupę wśród potencjalnych klientów spółki.

the partners. Such a partnership may only be created by natural persons who are authorized to practice a registered profession.

One of the characteristic features of a professional partnership comprises the special detailed regulations concerning the liability of partners for partnership activities, which vary from the standard principles of liability applied to individual partnerships. The scope of individual partners' liability in a professional partnership is dependent on the nature of the liability incurred by the partnership. In the case of ordinary liabilities not associated with the practice of a registered profession, the scope of the liability of individual partners is determined according to ordinary principles of partners' liability for partnership actions, i.e., the partnership itself and the individual partners thereof are jointly and severally responsible for the partnership's obligations (Art. 22, § 2. and Art. 89 of the CCC). In such a case the individual partner's liability is unlimited, which means that a creditor of the partnership may seek satisfaction of the claim out of all the individual property of each partner, and that the same is subject to execution.

However in the case of liabilities arising from the practice of a registered profession within a professional partnership, then according to Art. 95 § 1 of the CCC, an individual partner is not liable for the liabilities of other partners arising from the practice of their professions, nor for liabilities arising from the actions or omissions of third parties who were under the supervision of another partner on the basis of a contractual relationship with the partnership associated with the conduct of professional activities. In the event such liabilities are incurred, the principle of the joint liability of other partners for partnership obligations is not applicable thereto, and only those persons involved in the action(s) giving rise to the obligation(s) are liable therefore.

In the above two situations, the partners' liability is wholly subsidiary, and the creditor of the partnership may not seek to satisfy his or her claim against the personal assets of the other partners until and unless the assets of the partnership are insufficient to satisfy the claim (Art. 31, § 1 CCC).